

פרוטוקול מס' 51

מישיבת ועדת השירותים הציבוריים
יום ג', י"ב בכסלו תשל"ה - 26.11.74, שעה 11.00

נכחו:

חברי הוועדה:

ח. גרוסמן - היו"ר
י. בארי
מ. גז
ל. דיציאן
א. ורדיגר
ה. זיידל
מ. חריש
מ. ידיד
א. נמיר
מ. פרידמן
ב.צ. קשח
ח. שמעוני

מוזמנים:

ש. הלל - היו"ר ועדת השרים לעניני רווחה
ג. כהן - חברת ועדת החינוך והתרבות
של הכנסת
א. מויאל - חבר ועדת החינוך והתרבות
של הכנסת

מ"מ מזכירת הוועדה: ר. זנדקביץ

צ. ספרן

רשמה:

סדר היום: סקירת השר ש. הלל, יושב-ראש ועדת השרים לעניני רווחה, על
תוכניות ופעולות הוועדה.

- 370 -

(נתקן ביום 2.11.74)

היו"ר ח. גרוסמן:

אני פותחת את הישיבה.

א. נמיר:

הצעה לטור: אני מבקשת שנכנס ישיבה דחופה של ועדת השירותים הציבוריים עם שר הסעד בנושא הנוגע לצמצום שירותי לשכות הסעד במקומות שונים בארץ עקב תוכניות הצמצום הקשורות בתוכנית הכלכלית החדשה. הבוקר ראיתי בעתון שבשכונת התקווה עומדת להיסגר לשכה ואני יודעת, לא מן העתונות, על מעונות יום העומדים להיסגר. ייתכן שצריך להזמין לישיבה זו גם את נציגי מרכז השלטון המקומי, כי שם המפולת האמיתית.

היו"ר ח. גרוסמן:

אני מקווה מכול לעשות זאת בשבוע הבא.

א. נמיר:

אולי אפשר לבקש שבינתיים לא יסגרו דברים.

היו"ר ח. גרוסמן:

אני יכולה לפנות.

מ. יריד:

ההודעה בעתונות לא מדויקת. בשכונת התקווה עומדים לקצץ בסך הכל חצי משרה. במקום 4 תקנים רוצים שיהיו 3.5 תקנים.

א. נמיר:

חצי משרה בשכונת התקווה זה הרבה, אבל הנאתי את שכונת התקווה רק כדוגמה, כי אני יודעת מה קורה במגזר שלי.

היו"ר ח. גרוסמן:

אחת השאלות שהופנו לשר הסעד בעת סקירתו על משרדו נגעה גם למשמעות הקיצוץ בשירותי הסעד. מכיוון שהשר עדיין לא השיב לשאלות, אפנה את השומע ליבו לענין זה של קיצוצים בשירותי הסעד, בלשכות הסעד ובמעונות לילדים.

סקירת השר ש. הלל על פעולות ועדת השרים לעניני רווחה

אני מברכת את השר על הופעתו הראשונה בפני ועדה של הכנסת כיושב-ראש ועדת השרים לעניני רווחה. רצינו לשמוע מפי השר על פעולות הוועדה, על תוכניותיה ועל התוכניות שהגישו לה המשרדים השונים, כמו כן על תוכניות הוועדה בתחום הריאורגניזציה של המשרדים, ענין ששייך לה גם כן, אם כי עוסקת בו ועדה נפרדת.

בעיות החברה הטרידו אותנו תמיד,

אך מטרידות אותנו ביתר שאת עכשיו עם הקיצוצים בתקציבים המבטיחים מתן שירותים בתחום הרווחה הסוציאלי. אלה הן בעיות חמורות המצטברות והולכות.

השר ש. הלל:

העבודה שהוזמנתי לוועדה כיושב-ראש ועדת השרים ולא כשר המטפל בנושא הרווחה היא אחד הביטויים למצב המיוחד של הנושא שנדון פה. למעשה אנחנו נמצאים כרגע בשלב של התארגנות ממשלתית, זו הפעם הראשונה, לטיפול בענין זה. אינני רוצה לומר, חלילה, שלפני שהוקמה ועדת השרים לעניני רווחה לא טופל בענין הרווחה, אבל אז טיפל כל משרד בנושא לפי שיקוליו, לפי הקריטריונים שקבע לעצמו, לפי הקצב שהכתיב לעצמו. השוני כיום הוא בכך שזו הפעם הראשונה שישנו נסיון לבחון את הנושא בדרג כלל-ממשלתי בינ-מניסטריאלי.

אני מודה ומתוודה שחשבת בלבי

שאולי ההזמנה הזאת מוקדמת. אמנם הוועדה קיימת כארבעה-חמישה חודשים, אבל בניגוד לוועדות אחרות שבהן אתה יכול לדעת, כשאתה מתמנה כיושב-ראש, מהו תחום פעולת הוועדה, מהם הנושאים בהם היא מטפלת ומהי שיגרת העבודה, הרי בוועדה זו מתחילים יש מאין ותוך כדי עבודה גם מפלסים לעצמנו את הדרך שבה צריכה הוועדה לפעול. אני מבקש את הבנתכם לכך שאני מדבר על ועדה ועל עבודה בהתהוות.

יש פה גם בעיות בינ-מניסטריאליות,

משום שהוועדה מטפלת באספקטים שונים של משרדים שונים ועליה למצוא את התחום שבו היא מטפלת. גם בנושא זה אנחנו מגיעים, תוך כדי עבודה, למיפוי מדויק של הפיקוח או ההשפעה שיש לוועדה על עבודת כל אחד ואחד מן המשרדים.

השר ש. הלל:

אסור להארות אף ורק את ועדת השרים כמערכת שהקימה הממשלה לטיפול בעניני רווחה. אילו הייתה ועדת השרים לעניני רווחה בלבד, כי אז הייתי יכול לומר שהיא איננה מסוגלת לספל בנושא בצורה מעשית. למעשה כבר כיום ועדת השרים היא אחד הגורמים - אולי הגורם המרכזי - במערכת של ארבעה או חמישה גורמים אחרים.

1. הוקמה ועדה בין-משרדית בדוג

הסמכ"לים של אותם משרדים שיש להם נגיעה כלשהי לעניני רווחה. ועדה זו היא מעין מסלקה של כל הבעיות העולות בפניה או המועלות על ידה. בועדה יושבים נציגים של משרד החינוך והתנועה, משרד העבודה, משרד השיכון, משרד האוצר, משרד הסעד, משרד הבריאות וכמו כן נציג של הסוכנות היהודית. גם בועדת השרים יושב נציג של הסוכנות היהודית, כיוון שהסוכנות מספלת בתחום לא מבוטל של עניני רווחה, בעיקר בכל הקשור לבני נוער.

2. גורם שני שהוא בעל השפעה וחדש

לגמרי הוא - הלשכה של יועץ ראש הממשלה לעניני רווחה. ראש הממשלה מינה את ברוך לוי כיועץ לעניני רווחה. לידו עובד צוות של מומחים אקדמאים - החלטנו על צוות של 10 איש - בתחומים שונים: מומחה לעניני כלכלה, מומחה לעניני חינוך, מומחה לעבודה סוציאלית וכיוצא בזה, וכן צוות טכני קטן. כבר בשלב זה יש לצוות תפקידים מוגדרים למדי: כל תוכנית המוגשת על ידי אחד המשרדים לוועדה, צריכה להיבחן על ידי הצוות הזה. יתר על כן: עליו לפקח על ביצוע ההחלטות של הוועדה במשרדים השונים. הוא יוזם פעולות שונות בין המשרדים ומשמש למעשה יועץ לעניני רווחה גם לראש הממשלה וגם ליושב-ראש ועדת השרים. כלומר, זו זרוע שאנחנו נעזרים בה. מאחר שאין משרד לעניני רווחה וברור שיושב-ראש ועדת השרים לא היה מסוגל לפעול ללא כל מכשירי עזר, אנחנו מקימים פה בינתיים מערכת קרוזי-מיניסטריאלית.

ה. זיידל:

האם הצוות עובד בהתנדבות?

השר ש. הלל:

הצוות עובד בשכר. ההתנדבות היא במובן זה שאדם עוזב את תפקידו ומוכן להתרכז - במשרה מלאה או חלקית - בנושא זה של רווחה.

3. גורם שלישי - המועצה הציבורית,

שעליה דובר באחת ההמלצות של ועדת ראש הממשלה לילדים ובני נוער במצוקה. המועצה הציבורית - שהוקמה, אך עדיין לא נכנסה - מונה ב-70 איש. 1/3 מהם אנשי ממשלה מהמשרדים השונים או מגופים כמו הסוכנות היהודית; 2/3 - אנשי ציבור, אם אנשי אוניברסיטה העוסקים בנושא זה או נציגי עיירות פיתוח, נציגי ערים גדולות, נציגי שכונות ואישים שונים שיש להם נגיעה לדבר. אנחנו מעריכים שהמועצה צריכה להיפגש אחת לחודשיים, לקיים ישיבה של כמה שעות שבה יעלו אספקטים ציבוריים שונים. אנחנו מקטיונים על כך שהמועצה תמשיך להיות מועצה ליד ראש הממשלה, כאשר המטרה היא ראש הממשלה; גם בגלל יוקרת הדבר וגם כדי לקסור את ראש הממשלה לנושא.

4. החלטנו להקים ועדה, שבתחילה

חשבו שתהיה מורכבת מחברי הממשלה וההסתדרות, אך החלטנו להוסיף לה גם את נציגי המעסיקים באותן ועדות מעין פריסטיות הקיימות כיום בתחומים שונים, כמו תעסוקה, שכר, פריזן עבודה. ברור לנו שחלק גדול מהעבודה בעניני רווחה נעשה על ידי ההסתדרות וברור לנו שגם למעסיקים יש משהו לומר בענין זה.

5. ועדת השרים לעניני רווחה, והייתי

רוצה שתראו את הוועדה הזאת כאחד מחמישה אלמנטים, היא איננה גוף לברר ישכון, כי אם הייתה כזאת, לא הייתה יכולה לפעול.

ב. צ. קשת:

האם ועדת השרים היא אחד האלמנטים המרכיבים את המערכת או שהיא הגג?

השר ש. הלל:

אני מתקשה להיכנס לפרובלימטיקה, אבל בתור ועדת שרית יש לה מעמד

אקסקוטיבי בכיר. המועצה הציבורית איננה כפופה לוועדת השרים, כיוון שזו מועצה מייצגת בעוד שוועדת השרים היא מוסד אקסקוטיבי, הנשען על הוועדה הבין-משרדית הכפופה לו והנעזר על ידי הלשכה של ראש הממשלה. אני מודע לכך שאנחנו בונים דבר מורכב; אבל חלק מן המורכבות נובע מן העובדה שאנחנו עוסקים בנושא בי-מיניסטריאלי וגם מן העובדה שעוסקת בכך ועדת שרים ולא שר.

איך ועדת השירותים נעזרת בלשכה שליך
ראש הממשלה?

ב.צ. קשה:

מבחינה פונקציונלית הלשכה נמצאת
במשרד ראש הממשלה. ברונך לוי הוא

השר ש. הלל:

יועץ לראש הממשלה, אבל הוא גם מזכיר ועדת השירותים, כך שהוא מזיץ את
הוועדה בכל האינפורמציה.

מי מרכז את ועדת הסמנכ"לים?

היו"ר ח. גרוסמן:

ברונך לוי.

השר ש. הלל:

אל יראה לכם הדבר כלבידינט: ברונך
לוי משמש כיועצו של ראש הממשלה, כיושב-ראש הוועדה הביץ-משרדית של
הסמנכ"לים, כראש הצוות במשרד ראש הממשלה וכמזכיר ועדת השירותים, והדבר
פועל בסדר גמור. לא אלה הבעיות שלנו.

הרכב ועדת השירותים הוא דבר חשוב כשלעצמו.

ישנה מחשבה - ואני חומך בה - שיש להקים משרד לענייני רווחה, אבל אין כל
ספק שהקמת משרד לענייני רווחה לא היחה פוחתה כדבר מובן מאליו את כל
הבעיות הביץ-מיניסטריאליות, כי משרד כזה צריך לטפל בחחומים של משרד
החינוך, משרד העבודה, האוצר, משרד הסעד, ויכול לקרות מצב שיאמרו לשר
לענייני רווחה: שמענו את עצוחיך, חודה רבה, ולא עוד. גם במקרה שיקום
משרד לענייני רווחה, קיומה של ועדת שרים לענייני רווחה, שתרכז בה את כל
המשרדים הנוגעים בדבר, הוא אלמנט חיוני, כי בוועדה זו יושבים שר האוצר,
שר השיכון, שר החינוך והחרבות, שר העבודה, שר הסעד, שר הבריאות ועוד
מספר שרים ללא חיק. זו ועדה גדולה מאד, המונה 13 חברים, כאשר ראש הממשלה
משחחף בה מדי פעם, משום שהוא מעריך את הנושאים המובאים אליה, וברור שרק
במסגרת של ועדת שרים כזאת אפשר לבחון את הדברים בצורה ביץ-מיניסטריאלית
ולראות את ההשלכות שלהם לגבי כל אחד ואחד מן המשרדים. למעשה הוועדה היא
מעין ממשלה זוטא המטפלת בענייני רווחה, וזה למעשה הדבר המשמעותי העיקרי
שקרה עד כה, כי אם לא היחה קיימת הוועדה, באופן פורמלי הממשלה כולה
צריכה היחה לטפל בנושאי הרווחה, אך הממשלה פועלת לפי הכלל הידוע,
שענייני דחופים דוחים את העניינים הפחות דחופים, ואז הממשלה אינה מחפנה
לשמוע בצורה מסודרת של שר החינוך והחרבות, למשל, לא רק על בעיות בחחום
החינוך והחרבות, אלא גם על האפליקציות שיש לבעיות אלה לבעיות אוכלוסיה
במצוקה. בוועדה יש לנו פורום ממשלתי גדול, המרכז את כל המשרדים, ומועלים
בה דברים בצורה ספציפית. היא מתכנסת אחת לשבועיים, לעתים - אחת לשבוע,
ושום נושא אינו יכול לשנות את סדר היום שלה, לא ביקור של קיסינג'ר, לא
החלטה של האומות המאוחדות. זו תרומה גדולה ביותר ובהחלט לא מבוטלת.

הוועדה רואה את עצמה עוסקת בעת ובעונה

אחת במישורים שונים: גם לענות על בעיות מיידיות ספציפיות; גם לתכנן
תכנונים לטווח יותר ארוך במשרדים השונים; גם להביא לייעול כל עבודתנו
בנושא הרווחה. דברים דחופים - זה יכול להיות גם זיכוח בין משרד הסעד
ומשרד האוצר על גובה המענקים לקשישים. בדרך כלל היה המצב, ששר הסעד
ושר האוצר היו מתווכחים, משתוויים או לא משתוויים על גובה המענק, ובמקרה
שלא השתוו הגיעו לראש הממשלה, שצריך היה להחליט חוץ כדי לחץ של דברים
בהם הוא עוסק. היום, במקרה של בעיה ביץ-משרדית כזאת, מביאים אותה בפני
הוועדה, והוועדה מחליטה אם להיכנס מייד לעניין או להעביר אותו לטיפולו
של יושב-ראש הוועדה, שעליו לברר עם הגורמים הנוגעים בדבר כדי למצוא
פתרון מייד.

אפשר לעמוד על החשיבות שבקיומה של

הוועדה בשתי דוגמאות שאביא. דוגמה ראשונה - מס ערך מוסף. עד עכשיו
כל משרד טיפל במה שנוגע לו. אם, למשל, התקיימה בממשלה ישיבה על מס ערך
מוסף, קם שר המסחר והתעשייה ודיבר על ההשלכות השליליות של המס על יצוא
יהלומים; אחריו קם שר החקלאות ודיבר על ההשלכות של המס לגבי ענפי
חקלאות מסויימים. זו הפעם הראשונה שלמעשה יש כתובת לכל נושא הרווחה,
שאיננו משחקף באף אחד מן המשרדים האחרים. תוך כדי עבודה החלטנו להקים
צוות שיבחן את ההשלכות של מס ערך מוסף על אותה שכבת אוכלוסין במצוקה,
בין אם היא שייכת למשרד הסעד, בין אם היא סמוכה על שולחנו של הביטוח
הלאומי במשרד העבודה, בין אם היא אינה שייכת לאף אחת מהקטיגוריות האלה.
דוגמה שניה - התוכנית הכלכלית החדשה, הפיחות וההחייקויות: מייד באותו
ערב שהוחלט על התוכנית, וחלט גם להטיל על ועדת השירותים לענייני רווחה להקים
צוות שיבחן בצורה יותר יסודית את ההשלכות שיש לכך על אוכלוסיה במצוקה,
שיבחן את דרכי הפיצויים, את גובה הפיצויים, ודברים אלה כבר קיימים הלכה
למעשה, כאשר נתמנה צוות שדיווח לוועדת השירותים לענייני רווחה על מגעים
שקיים עם ההסתדרות, על מקדמות שהוא נוהך.

למי כבר נוחצים?

ל. דיציאן:

הוחלט על מתן מקדמה לכל אלה
הסמוכים על שולחנו של משרד הסעד:

השר ש. הלל:

זקנים, נכים, משפחות מרובות ילדים, לפי ממפר הילדים וכיוצא בזה.
מדובר על מקדמה עד שיסוכמו הסכומים הסופיים.

א. ורדיגר:

היו עושים זאת גם בלי הוועדה.

השר ש. הלל:

כל דבר היו עושים, אבל השאלה אם
הוא נבחן רק על ידי משרד אחד, על
כפונרום ממשלתי מובהק, שיכול לראות את
אמרתו בחחילת דברי שגם קודם לכן עסקנו
עניני רווחה, לא המצאנו את עניני הרווחה, אבל ההבדל הוא שקודם כל
ועכשיו יש נסיון לבהון את הדברים במסגרת
הממלכתית השלמה.

לדוגמה -
תחום שני שהוועדה עוסקת בו - תוכניות
יזומות/הוועדה החליטה לתח עדיפות לנושאי החינוך - גם חינוך במסגרת
משרד החינוך והתרבות וגם חינוך מקצועי במסגרת משרד העבודה - ולהטיל על
המשרדים להכין תוכניות, לעבד אותן יחד עם יושב-ראש ועדת השרים לעניני
רווחה ולקיים ישיבות פרילימינריות, בראשותו של יושב-ראש הוועדה, עם שר
האוצר ואנשי משרד החינוך והתרבות, על מנת להכין הצעה מגובשת. (זאת לדעת:
חלק גדול מעבודתה של הוועדה נעשה בין ישיבה לישיבה, כי אם מעלים נושא,
הוא מגיע לישיבה הבאה של הוועדה לאחר שכבר בורר בדרך בין-מיניסטוריאלי,
הרבה פעמים בראשותו של יושב-ראש הוועדה או בראשותו של היועץ לראש הממשלה.)
קיבלתם את הצעה משרד החינוך והתרבות, שקיבלה אישור תקציבי מעבר
לחקציב שכבר היה קיים השנה וקוצץ. ההצעה מסתכמת בסדר גודל של 140 מליון
לירות, ולמעשה התחלנו כבר בחהליכים ראשוניים של ביצוע. הוא הדין לגבי
התוכנית הספציפית של משרד העבודה בכל הקשור לחינוך המקצועי, וכיוצא בזה
לגבי תוכניות אחרות.

תחום שלישי שמטפלת בו הוועדה - ייעול
כל מערך העבודה שלנו בעניני רווחה: היחה ועדת ראש הממשלה לילדים ובני
נוער במצוקה, שמנתה כ-120 איש, החפצלה בעבודתה לוועדות שונות, שכל אחת
מהן הגישה המלצות בתחום שבו עסקה. כאשר דנו בענין זה, החלטנו להוציא
את כל ההמלצות המעשיות שניתנו בדין וחשבון של הוועדה - קטנות או גדולות,
חשובות או לא חשובות, ואז הסתבר לנו שהיו 287 המלצות שונות - הלקן
סותרות אחת את השניה, כי יש דיסציפלינות שונות; הלקן תופפות אחת את השניה.
החלטנו לחלק את המסקנות לפי השתייכותן למשרדים השונים, וכל שר ושר קיבל
תיק המלצות הקשורות למשרדו, והטלנו על כל משרד להגיש לנו דיווח כל כמה
חודשים: א. איזה חלק מן ההמלצות כבר מוצעות (ההמלצות החקבלו ב-1972
וחלק מהן נמצאות כבר בחהליך ביצוע בעקבות דיונים שהיו); ב. אילו המלצות
נמצאות בחהליך ביצוע (יש המלצות שאי אפשר לבצע אותן מהיום למחר והן
מצריכות הקמת צוות לטיפול בבעיות, גיוס אנשים); ג. מהן ההמלצות שנראות
כבלתי ישימות ובלתי ניתנות לביצוע, או משום שאינן תואמות את מדיניות
הממשלה או המשרד, או שקיימת בעיה מקצועית שאי אפשר להתגבר עליה. אנחנו
רוצים שאותן המלצות שאינן ניתנות לביצוע חקבלנה אישור לאי ביצוען מהוועדה.
כלומר, אנחנו לא רוצים שיהיה מצב שהמלצות כחובות חקבלנה מבלי שיהיה לכן
אישור פורמלי. מונח לפני מסמן של משרד הבריאות, בו הם מונים המלצות
שנוצרו, המלצות שביצוען דורש זמן מסויים וחקציב מסויים, המלצות שאינן
נראות להם ריאליות מבחינתו של המשרד. כל מסמן כזה עובר קודם ללשכת
היועץ, שגם היא בוחנת אותו, כדי שתהיה הצטלבות של בחינת הדברים. הדיון
בכל הצעה והצעה מאד יסודי ומפורט. גם השרים והמשרדים מחייחים לענין זה
כפי שהוא נדון בוועדה, ואני מקווה שהתייחסות זו תמשיך להיות כל הזמן.

דוגמאות אחרות: חוץ כדי עבודתנו
בוועדה הגענו למסקנה שאחד מצווארי הבקבוק להקמתם של מוסדות שיטפלו בווחת
המשפחה או הפרט הוא ענין המבנים, והסתבר שיש הרבה מאד מבנים במדינת
ישראל הנפתחים בבוקר, נסגרים בצהרים ועומדים סגורים כל שעות אחר הצהרים
והערב, כאשר באותו זמן קיים שירות אחר שאיננו יכול להתבצע בגלל מחסור
במבנים. והבעיה של מבנים איננה רק בעיה של כסף. זו בעיה של קצב, של
הקצאת מקורות, של חומרי בנין וכיוצא בזה. לדוגמה - מקלטים, אנחנו צריכים
מקלטים, אבל יש הבדל אם המקלש מנוצל בכל שעות היום ואחר הצהרים כשאיך
הפצצות או שהוא עומד סגור וממילא מוזנח. לפעמים על ידי תוספת קטנה של
מבנה חיצוני למחסנים קלים אפשר להגיע לניצול מכסימלי של המקלט. הוחלט
בוועדה על הקמת צוות, שתכליתו לבחון את כל המבנים הציבוריים הקיימים בכל
הארץ. זו עבודה שתיקח הרבה זמן, ובסופה ננסה להגיע להמלצה אם ניתן לנצל
מבנים ציבוריים, לפחות מבנים ממשלתיים ועירוניים, על מנת להקל על הגשתם
של שירותים שונים, שכיום היא מחעכת בגלל מחסור במבנים, ועל מנת שאח
האמצעים העומדים לרשותם יפנו לפעולה אחרת ולא להקמת מבנה נוסף שיעמוד ריק

השר ש. הלל:

חצי יום. זה מסוג הדברים שלא היה יכול להיבחן על ידי משרד אחד בלבד. להיפך: מבחינת משרד החינוך והתרבות נוח יותר שינעלו את בית-הספר משעה מסוימת. הגישה הבין-מיניסטריאלית יכולה לאפשר לנו להחמוד עם נושאים מסוג זה.

מי יהיה אחראי לאחזקת המבנים?

ה. זיידל:

השר ש. הלל:

לכן אמרתי - בנינים ממשלתיים, עירוניים, אולי ציבוריים, כי הבעיה לגבי מבנים של גוף וולונטרי יכולה להיות יותר מורכבת. האחריות תהיה או של הגוף שלו יושכו הבנין, או של המשרד הממשלתי המטפל בענין או של הממשלה כולה. לדוגמה: המקלטים אינם שייכים לגוף וולונטרי, המדבנה משקיעה בהם כסף. אם נעמיד מקלט לרשות משרד העבודה, עליו תהיה האחריות לאחזקת המקלט, כשם שהוא אחראי לכל מבנה אחר שהוא מחזיק. אינני רואה קושי שאי אפשר להתגבר עליו גם אם מחקן אחד יהיה מופעל על ידי שני משרדים שונים. זה נושא שצריך יהיה לקבוע לגביו פרטים ברורים, ובידינו למצוא את הפתרונות המתאימים.

דוגמה נוספת לדבר שעשתה הוועדה והנובע מן הגישה הבין-מיניסטריאלית: החלטנו בענין מתן שירותי רווחה בשעת חירום, וזאת גם לאור לקחים של מלחמת יום הכיפורים, שהייתה מלחמה ממושכת ויצרה בעיות קשות כתוצאה משירותי רווחה שלא היו יכולים להינתן. הכנו בענין זה הצעה מפורטת, שהוכנה, טוב, על ידי הצוות שליד ראש הממשלה, לאתר היאום עם גורמי הצבא, הג"א, ושירות מקומיות, משרד הפנים, ונקבעו דפוסיים של הקמת מטה שיעבד את פרטי התוכניות של שירות רווחה לשעת חירום ויביא את הדברים ליישומם במועצות המקומיות.

הוזכרה כאן ועדתו של השר האוזנר, המטפלת ביעול וחיאום בין המשרדים, אבל אין כל ספק שקיימת בעיה טפיפית יותר לגבי חחומים ומשרדים הנוגעים לעניני רווחה, אם כי יכולה להיות חפיפה מסוימת בין הטיפול של ועדת האוזנר לבין הטיפול של ועדת השרים לעניני רווחה. למשל, השאלה אם חינוך ילדים מפגרים או קשי חינוך צריך להיות במסגרת משרד הסעד או במסגרת משרד החינוך והתרבות יכולה להיות נדונה במסגרת הכללית גם בוועדה של השר האוזנר, אך מחוך הבנה שפה הבעיה איננה בעיה של חסכון, אלא בעיה כללית יותר, הנושא נדון במסגרת ועדת השרים לעניני רווחה. בחחומים שיש לגביהם חפיפה בטיפול בין משרדים שונים הבעיה פחות חמורה; אלא חמיד במקום שיש חפיפה יש גם שטח שאינו מכוסה כלל, וזו הבעיה החמורה. כלומר, הוועדה רואה את עצמה מוסמכת לבחון את כל השירותים של החברה במצוקה - או "חברת הרווחה" כפי שקוראים לה עכשיו - כדי לראות אם אין חפיפות או הזנחות של חחומים. גם בענין זה אנחנו נמצאים בעיצומם של דברים.

דוגמה.

היו"ר ח. גרוסמן:

השר ש. הלל:

יש דברים שכבר סוכמו, אך הסיכום לא הגיע עדיין לכדי החלטה פורמלית. יש גיבושים של חוכניות המונחות כבר על שולחן הוועדה, כמו ענין החינוך העומד עכשיו לבחינה מחודשת לאחר שהחלפו השרים. כל הנושא של רווחה לשעת חירום הופקע למעשה מסמכיווחיהם של המשרדים השונים ומטופל כיום על ידי הצוות בין-משרדי. בחקופה זו של שלושה-ארבעה חודשים יש מספר הצעות דחופות שעדיין לא הגיעו לידי סיכום של ממש. כל הענין מאד מורכב, והיה זה מדי אמביציוזי אם היינו אומרים שתוך כדי ישיבה אחת סיכמנו דברים לכאן ולכאן. אבל הגענו לכך שצויינו מספר חחומים הנמצאים בבחינה חוזרת ונשנית. יש דבר שבו כמעט הגענו להחלטה: כל נושא הפנימיות יהיה מטופל כנראה על ידי משרד החינוך והתרבות.

א. נמיר:

זו הייתה החלטה של ועדת השירותים.

השר ש. הלל:

ישנה ממשלה שצריכה לקבל החלטה.

ל. דיציאן:

הייתה החלטה של הממשלה עוד לפני שאנחנו דנו בזה.

השר ש. הלל:

לא הייתה החלטה.

ל. דיציאן:

דווח לנו שבשנה שעברה הוחלט להעביר לפחות חלק מן הפנימיות ממשרד הסעד למשרד החינוך, והיה מדובר על כל המוסדות המיועדים לגיל בית הספר. בנוגע לגילאים שמחחח לגיל בית-הספר היה ויכוח, עדיין לא היה ביצוע, ולכן הובא הענין לוועדה שלנו.

השר ש. הלל:

חלק מן הדבריה שאמרת נכונים, אבל
תוך כדי טיפול הסתבר שמשרד העבודה

מקיים חלק מהפנימיות, הסוכנות מקיימת חלק, משרד הסעד ומשרד החינוך.
הנושא מורכב, ולכן יהיה זה פרטנזיוזי לומר שפתרנו את כל הנושאים
הפרובלימטיים האלה תוך חודשיים-שלושה. בנושא זה אנחנו מגיעים לכדי
סיכום של ממש.

דוגמה מובהקת של החלטה שהחקבלה

בוועדה הבין-משרדית - היוזמה באה מן הלשכה שליד ראש הממשלה - היא
ההחלטה בדבר טיפול אינטגרטיבי בחמישה מקומות נסיון בארץ: מרום הגליל,
מבשרת השרון, בית-שאן, שיכונני גונן בירושלים, שכונת ד' בבאר-שבע.
הכוונה לטיפול אינטגרטיבי בין משרדי הממשלה השונים והרשויות המקומיות
בכל מקום ומקום. עד עכשיו אנחנו לוקים בחחום זה: אם למשרד השיכון,
למשל, יש תוכניות לפתח מקום מסויים, יכול משרד הסעד להחליט על תוכנית
פיחוח משלו במקום אחר, ויכול לבוא משרד החינוך והתרבות ולומר שלו יש
תוכנית למקום שלישי. במקומות אלה, שבהם קיימת בעיה של אוכלוסיה שלמה
במצוקה, החלטנו לחאם את הפעולה מראש בין המשרדים הממשלתיים השונים,
יחד עם הרשות המקומית. קורה לא אחת שניתנות הבטחות מהבטחות שונות
למקום מסויים ולבסוף הכסף מגיע למקום אחר, או שיש צפיות שונות
של אוכלוסיה מסויימת לגבי דברים שונים. על ידי פעולה בין-משרדית יחד
עם הרשות המקומית נוכל להביא לפעולה מחואמת, נוכל לחקוף נושאים במקומות
שונים בצורה מחואמת, כדי למצוא להם פתרון. הפעולה הזאת אינה פשוטה,
היא קשורה ברשויות המקומיות, היא מהווה שינוי די משמעותי ולכן ההחלטה
היא לראות אותה כנסיון, כ"פילוט פרוג'קט". לכן גם נלקחו ארבעה מדגמים
שונים - גם שכונות, גם עיירות פיתוח. לאחר מכן נראה אם נוכל להגיע
לשיטה של טיפול אינטגרטיבי במימדים יותר גדולים.

אנחנו עדיין בתהליך מיפוי הבעיות,

אנחנו עדיין בתהליך גיבושם של הכלים והדרכים, וחורף כדי עבודתנו אנחנו
נחקלים ביותר ויותר נושאים בהם אנחנו צריכים לטפל. הנה דוגמה כדי
לסבר את האופן: הגענו למסקנה שכאשר אנחנו מדברים כיום - במסגרת התוכנית
הכלכלית החדשה - על מספרים ועל סטטיסטיקות של עליית ומחחייהם, ירידה
ברמת החיים, מעבר מעשירון אחד לשני, אנחנו כולנו עוסקים למעשה במספרים
שנקבעו בשנת 1968. מאז לא היה עדכון בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לגבי
שורה שלמה של דברים. אפילו סל הצריכה לא נבחן מאז 1968, וכתוצאה מכך
אנחנו יכולים לשמוע מישהו טוען שלדעתו הפער הצטמצם בעוד שמישהו אחר
טוען שהפער דווקא התרחב, והסיבה - כל אחד עוסק לפי מספרים משלו.
יחד על כן: הסתבר לנו שיש קריטריונים שונים למשרדים השונים לגבי הגשת
סיוע. יש מערכת קריטריונים למשרד החינוך, מערכת קריטריונים שונה למשרד
הסעד ומערכת קריטריונים שלישיה למשרד השיכון. גם כאן הגענו עכשיו למספר
החלטות - חלקן בביצוע, חלקן בתהליך החלטה ביצוע: סיכמנו עם אנשי הלשכה
המרכזית לסטטיסטיקה שיעשו מאמץ, ולו גם על חשבון הדיוק, וינסו לעדכן
אנחנו כל רבע שנה לגבי מספר נושאים שלגביהם אנחנו רוצים את העדכון.
ברור לי שאולי נחטא לדיוק בפרומילים, אבל אנחנו מעדיפים כיום לקבל
תמונה פחות מדוייקת מבחינת האחוזים הקטנים ויותר מדוייקת מבחינת המציאות.
ישנה הצעה, שעדיין לא סוכמה סופית, לקבוע שאחת לשלושה חודשים יעודכן
סל הצריכה. כלומר, יש החלטה ממשלתית המחייב עדכון סל הצריכה, בעוד שכיום
ישנם פערים גדולים בין הערכה אחת לשניה בכמה מחבטאת ההתייקרות לפי סל
צריכה זה או אחר.

הועלתה בוועדה הצעה - ואני חושב

שחקבל את גיבושה בזמן הקרוב ביותר - להטיל על הוועדה, באמצעות הלשכה
שליד ראש הממשלה, להכין אחת לשנה או פעמיים בשנה מעין דין וחשבון על
בעיות הרווחה הכלכלית והחברתית. כלומר, סקר ובו פעולותיהם של המשרדים
השונים, כל אחד בחחום שלו. אנחנו רוצים להגיע לכך שפעם בשנה - אם אפשר,
פעמיים בשנה, יעובד דין וחשבון שיחן תיאור של התמורות שחלות.

א. מריאל:

האם זה מעקב אחר החלטות?

השר ש. הלל:

זהו דיווח על המצב גם כתוצאה מהחלטות
וגם כתוצאה מהחלטות מציאות מסויימת.

מן הדיווח הזה נוכל לקבל תמונה יותר מעודכנת לגבי החחומים השונים.
יהיה זה יותר מדי פרטנזיוזי לחשוב שנוכל להגיע לשני דו"חות כאלה בשנה -
אם כי זה המצב הרצוי - אבל גם זה יהיה אחד התפקידים שנטיל על הוועדה.
מובן שכל דו"ח כזה יהיה בתיאום עם המשרדים השונים, עם הביטוח הלאומי
ועם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

א. נמיר:

לפני שאני מציגה שאלות לשר הלל, אני
רוצה להזכיר ליושבת-ראש הוועדה שכבר

לפני שלושה חודשים ביקשנו משר הסעד הקודם את הצעות משרד הסעד שהוגשו
לוועדת השרים לענייני רווחה. עד היום לא קיבלנו אותן. הוא הדין לגבי הצעות

א. נמיר:

משרד הבריאות. אבקש מהיושבת-ראש שחדאג לכך שנקבל את ההצעות.

ולשר הלל: הבוקר קראתי חוברת שקיבלו חברי הוועדה ממשרד הסעד, חוברת שהיא חיקון להצעת חוכנית לפיתוח שירותי הסעד עד לשנת 1978. החוברת הוצאה במאי 1974, כלומר אחר הקמת ועדת השרים לעניני רווחה, ומדובר בה על מדיניות משרד הסעד, התואמת פחות או יותר את מה שמסרת על קווי הפעולה של ועדת השרים לעניני רווחה: להביא לקידומה של חברה שוויונית יותר, להיות לפה לאוכלוסיה כולה, להבטיח את רווחתם של כל האזרחים, ועוד.

ח. שמעוני:
זה כתוב גם במגילת העצמאות.

א. נמיר:
אני רוצה שנפסיק לעשות צחוק מחושבי מדינת ישראל עם כל ההבטחות והצפיות והמשפטים היפים שאנחנו נוחזים. מה אין בחוברת הזאת? עולם ומלואו.

למדתי באופן יסודי את הצעת משרד החינוך והתרבות שהוגשה לוועדת השרים לעניני רווחה. האם היום, במדיניות הכלכלית החדשה, יש באמת סיכוי שהממשלה תקציב כספים לחוכנית שסדר הגודל של ביצועה הוא 140 מליון לירווח?

מהי מידת החפיפה בין הצעות המשרדים השונים, ביחוד בין הצעות משרד הסעד ומשרד החינוך, ומהי מידת יכולתכם לעשות משהו בענין זה? בחוך עמי אני חיה ואינני מאמינה שלוועדת השרים לעניני רווחה יהיה הכוח להשליט סדר בג'ונגל השורר במשרדים בכל הנושאים הקשורים בטיפול בעניני רווחה.

מה סמכויותיו של יועץ ראש הממשלה לעניני רווחה? קראתי ושמעתי מאנשים מקרית-שמונה שהיועץ ביקר במקום מספר פעמים, העלו בפניו חביעות, בקשות ומשאלות, אך הוא עצמו אמר לתם שאין בסמכותו להרים או לבצע דבר מאותם נושאים שהועלו.

מי הם עשרת האקדמאים שהם היועצים?

השר ש. הלל:
מדובר בעשרה אנשים שחלקם אקדמאים.

א. נמיר:
בוועדת ראש הממשלה לילדים ובני נוער במצוקה היה בחור בשם עופר ישראלי, בן כפר ויתקין, שעבד שנים רבות בבית-שאן בהחנדבות. הוא קרא לדו"ח הוועדה - אינציקלופדיה של בעיות החברה הישראלית, עם כל המשמעויות שיש לאינציקלופדיה מהי פותחים אותה ומעיינים בה. אני יודעת שעשו המוני סקרים, המוני בדיקות, על ידי המון אנשי מקצוע, שחלקם אף הובאו מחוץ-לארץ. קודם כל אנחנו יודעים שער שהם גומרים לעשות סקר, הענין כבר מחיישן. במקרים רבים הדברים גם אינם תופסים במציאות בשטח, כי אלה אנשים החיים בספירה אחרת, בין ספרים, הם לא חיים את מה שקורה בשטח. אני מבינה שהעבודה גם לא נעשתה בהחנדבות והדבר היה כרוך בהוצאות עצומות. אני חושבת שחשוב יותר לפתור בעיה במקום זה או אחר מאשר לגייס מומחה שיכין סקר.

לא הבינתי באופן ברור מה הקשר בפועל בין הזרועות השונות שמנית: ועדת סמנכ"לים, ועדת השרים, יועץ ראש הממשלה, ועצה הציבורית הגדולה. בוודאי גם לוקחים כמה פקידים כדי לחאם, רושמים פרוטוקולים, וכל זה עולה הון תועפות. כיצד כל הזרועות האלה פועלות יחד? הלא מלבדן יש גם משרד הסעד, משרד הבריאות, הביטוח הלאומי ועוד.

היו הרבה הודעות על ועדת השרים לעניני רווחה בעתונות, גם בהופעותיך ובהופעות שרים אחרים. האם אינך חושב שיצרנו כלי שעדיין לא ברור מה תהיה יכולתו ומה תהיה תרומתו למה שנעשה בשטח? האם אינך חושב שעל ידי פיזור הבטחות, על ידי דיבור על כל התוכניות הגרנדיוזיות שלנו איננו יוצרים בקרב האוכלוסיה ציפיות שהן רחוקות מרחק עצום מן הסיכויים שלנו לעזור, לחקן ולעשות יותר טוב את הדברים במציאות?

נגעח בנושא של תשובה לבעיות ספציפיות. לא הבינתי מה נחנה הוועדה או מה היא יכולה לתת כחשובה לבעיות ספציפיות. קרה משהו לאחר התוכנית הכלכלית החדשה, והדבר החמור ביותר שקרה - קיצוץ רציני בשירותים, שהשכבות החלשות הן הראשונות שחפגענה ממנו. אמרת שאחם בודקים את נושא הקיצבאות למשפחות, אח סל הצויכה - דברים שאינני מזלזלת בהם - אבל האם אתם מודעים גם להשלכות התוכנית הכלכלית החדשה על מתן השירותים האלמנטריים לציבור הזה?

א. נמיר:

אשר לנושא של מחסור במבנים: לפי עניות

דעתי יש עודף במבנים.

לא אמרתי שיש מחסור. להיפך - אמרתי שיש
מבנים שאיך מנצלים אותם.

השר ש. הלל:

א. נמיר:

אני יודעת שדווקא בעיירות פיתוח, גם

בשכונות חדשות בערים, יש הרבה מאד

רשויות, שכל אחת מהן רוצה רק את המבנה שלה בונים בית ספר, שפתוח בבוקר
ונעול אחר הצהריים; בונים מחנ"ס, בונים בית-ספר מקיף. מדוע אי אפשר היה
להתמקד רק בנושא זה? לו הייתם מתמקדים רק בנושא זה, הייתה התרומה יכולה
להיות כבירה, יותר מאשר בהתרחבות על כל כך הרבה נושאים. אני גם לא
מאמינה שבמציאות הקיימת תוכלו להתמודד עם כל כך הרבה נושאים.

גם החבורה של משרד הסעד מוקדשת בחצייה

להיערכות שירותי הסעד לשעת חירום. ואני רוצה להציע לעצמנו: אם נהיה

ערוכים היטב לשעת שלום, לא תהיה בעיה להיערך לשעת חירום. הבעיה שלנו היא
ההיערכות החברתית שלנו בימי שלום, בכל יום, והיערכות זאת נוחנת את אותותיה
גם בשעות חירום. נראה את החירום בתקופה של עכשיו ולא כאשר פורצת מלחמה.

מ. גז:

אדוני השר, זו הפעם הראשונה שאני שומעת

בפרוטרוט את הרכב הוועדה. אני מאחלת

לך הצלחה בכל לב, אבל אני רחוקה מלקנא בך: איזה סובול, איזו חסבוכח ואיזה
ניפוח. אני חוששת שמרוב אבות ישאר הילד יתום. כל כך הרבה משרדים מטפלים
באותו ילד הנחונן במצוקה, כל משרד עושה סקרים, מחקרים, המון כסף הולך
לניידת, אבל אחי יהיה הכסף המיועד לטיפול באותם מקרים שצריך לבוא לעזרתם
באופן ישיר?

השרים יושבים בכל כך הרבה ועדות:

ועדת שרים לענייני בטחון, ועדת שרים לענייני כלכלה, ועדת שרים לעיירות

פיתוח, ועדת שרים ליעול, לגיור. נשאלת השאלה: מחי יושבים השרים במשרדיהם

ועוסקים בענייני משרדיהם? מחוך הנסיון המר שלנו אני יודעת שבסדר העדיפות

תהיה ועדת השרים לענייני רווחה הגלגל החמישי של העגלה. כל התלות הזאת,

שעליך להיות מחאם, היא דבר נורא. אינני יודעת איך קיבלת על עצמך דבר כזה.

אם היו מקימים משרד לענייני רווחה, הייתי מבינה, כי כל ענייני הרווחה דורשים

טיפול של משרד שלם, שבראשו עומד שר. העניין כפי שהוא עכשיו, מסורבל, ואני

מאחלת לך את הכוחות הפיסיים הנפשיים על מנת שתוכל לשאת בעול הזה.

להציע הצעות? - איך לי; לשאול שאלות?

- איך לי כוח. אני מוחשת לגמרי אחרי כל ההסברים ואינני יודעת מה לשאול.

אבל דבר אחד אומר: אדוני השר, אתה בחקופה נסיון בעניין זה. אם תוכל לשאת

אל מול עיניך איזו שהיא תוצאה ממשית, שבה תצא לוחוב ותשכנע את הציבור שנעשה

משהו ושלא השלנו את הציבור ואותנו - ברכתנו תלויה איתך; אבל אם אתה חושב

שכל זה אינו אלא אחיזה עיניים, פיקציה, אל תיקח על עצמך כשלון זה, כי לא

תוכל לעמוד בפני הציבור. את תוצאות ועדת ראש הממשלה לא רואים, למה אתה

צריך לשאת בזה? אם אינך רואה לנגד עיניך הצלחה מעשית שבה תוכל לצאת אל

הציבור - החזר את הכדור לראש הממשלה, כדי שהוא בעצמו יתלבט בבעיה ולא

ישכנע את הציבור שמהו נעשה.

מ. ידיד:

אילו היו מקימים משרד לענייני רווחה ולא

ועדת שרים לענייני רווחה, ייחכן שכולנו

היינו מברכים על כך כי אכן נמצאה הכתובת הנכונה לפתרון הבעיות. היום לא

שמע אף אחד מאיתנו בסקירתו של השר, שהייתה מעניינת כשלעצמה, שום דבר ממשי

שעומדים לבצע תוך תקופת זמן מסוימת. יש מועצה, יש ועדה, יש גורמים מחלוניים;

וייחכן שאם נמתיך מספר חודשים המוסד יילך ויגדל וידרוש תקציבים יותר גדולים.

על כל פנים תוצאות מיידיות איננו רואים בעיך.

כמה זמן דרוש לך, אדוני השר, כדי לדעת

כי אכן אתה יכול להביא לנו תוכנית ברורה למספר בעיות, למספר יעדים שאותם

אתה רוצה לפתור? האם תוכל לתת תשובה ברורה לעניין זה, או שהכל עדיין בבחינה

מבחנים ואין תוצאות ממשיות?

לא שמעתי את שמו של שר הקליטה בוועדה.

אני סבור שגם לו יש נגיעה לבעיות חברה ורווחה.

הוא חבר בוועדה. לא מניתי את כל השרים.

השר ש. הלל:

מ. ידיד:

האם בבירורי הוועדה דנחם גם בבעיות
הינוך? האם דנחם במצב של בית-שאן
שאף בוגר חיכוך בה לא קיבל השנה חעודה בגרות? האם עמדה לפניכם לדיון
השאלה כיצד קרה שבעיר שלמה בישראל אף אחד מבוגרי החיכוך לא עבר את
מבחני הבגרות? האם אין בית-שאן דוגמה מאלפת גם ליחיד המקומות? חשוב
שחשימו נושא זה לנגד עיניכם, כי אני רואה בחינוך, בשיכוך ובחעסוקה
אח שלוש הגורמים ליצירת רווחה חברתית.

משרד הפנים הכריז על קיצוצים, וכל
רשות מקומית מנסה ללכת בעקבות הוראות הממשלה ולקצץ בחקציב. אנחנו יודעים
שהקיצוצים האלה, אולי לא במתכוון, יפגעו דווקא בשכבות החלשות, וכבר
ברור לנו שיפסיקו לבנות בחי-ספר, מעונות יום. האם דבר זה נעשה בחיאום
עם ועדת השרים לעניני רווחה כדי להבטיח שכל הקפאת בניה או קיצוץ
בשירות לא יפגעו דווקא בשכבות החלשות שבהן לא צריך לפגוע?

הוא הדין לגבי שיכוך: האם מה שכלול
בחוכנית השיכוך - שדנו עליה בממשלה במספר ישיבות - מתואם עם ועדת
השרים לעניני רווחה, על מנת שיתנו עדיפות ראשונה בחוכנית לחיסול משכנות
העוני ולמגורים לשכבות החלשות?

ואשר לפנימיות שהזכרת: האם יש סקר
כמה פנימיות רוצים לפתוח, מתי וכמה ילדים ייקלטו בהן בשנת הלימודים
הבאה? האם יש סקר מה ייעשה בשלוש השנים הבאות על מנת לקלוט מכסימום
ילדים, שהכדח להוציא אותם מן הבית ולתת להם אפשרויות חינוך בבית ספר
יסודי, בחיכוך ואולי במכינה לאוניברסיטה?

אולי חרגיע אותנו אם האמר לנו כמה
זמן אתה מקציב לעצמך כדי להביא בפנינו חוכנית. נוכל אז לברך אותך על
פעולה זו, אם כי אנחנו סוברים שהיא נעשתה מאוחר. ישנו כלל האומר: מוטב
מאוחר מאשר כלל לא, ובאמת חשוב שאוהם אנשים הזקוקים לרווחה יהנו ממנה,
ראפילו אם באה במאוחר.

ה. זיידל:

עצם הקמת ועדת שרים לעניני רווחה
היא במידה רבה התנערות מן השגרה
שהיחה עד כה והעמדת בעיות הרווחה הסוציאלית בראש סולם עבודת ממשלת
ישראל. גם לשר הלל רצון טוב, ואנחנו קוראים ושומעים שעל אף שהוא שר
המטרה הוא מקדיש את עצמו לבעיות סוציאליות, ויש לברך אותו על כך.

דומני שאנחנו צריכים להרחיב את
יריעת הנושא, כי מצוקת הפרט, מצוקת המשפחה היא למעשה מצוקת החברה,
החברה כולה חייבת להתמודד עם נושא המצוקה, ובמספר דמוקרטי הביטוי
לחברה זו הממשלה, ובמידה רבה גם הכנסת. דומני שעד כה לא הצלחנו להניע
את הממשלה והכנסת לראות את נושא המצוקה כנושא מרכזי בחיינו, כי המבנה
הפונקציונלי אינו עונה על הצרכים וכן גם המבנה שעליו שמענו היום מן
השר הלל, שחייב להתחשב במציאות מסוימת, כמו מצב הקואליציה. עלינו
להיות משוחררים מן המבנה המסורבל הקיים ולראות את הנושא מבחינה
אמפיריקטיבית. המבנה המסורבל שהציג בפנינו השר הוא כזה: קיים צוות מלא
של 10 אנשים - חלקם בשכר, חלקם בהתנדבות; לידו מנגנון טכני; יש ועדת
סמנכ"לים; קיימת מועצה ציבורית; ישנה ועדה משותפת לממשלה, למעסיקים
ולהסתדרות; ישנה הוועדה של השר האוזנר, שדנה במבנה משרדי הממשלה. אני
מבין שהמבנה, כפי שהוא קיים כיום, נובע מרצונה של הממשלה להעמיד את
נושא המצוקה בראש הסולם, אך לפי דעתי, אם לא נבצע את ההמלצה על הקמת
משרד לרווחה - ואנני לודע שכבוד השר חומך בה - לא נוכל לפתור את הבעיות,
לפתוח בחלקן.

אם ועדת השירותים תחליט להגיש המלצות
למליאת הכנסת, אהיה בעד זה שנגיש המלצה לביצוע ההחלטה שנחקבלה בזמנה על
הקמת משרד לרווחה סוציאלית. גם ועדת האוזנר, שהגישה המלצות לממשלה,
דיברה על הקמת משרד אחד - משרד לעבודה ולרווחה סוציאלית.

אני רואה בשלושה גורמים את הגורמים
המרכזיים היכולים לפתור את בעיית המצוקה: גורם השיכוך - אמנם משרד
השיכוך מטפל בבעיות, אבל אין מדיניות של פתרון בעיות מצוקה באמצעות
השיכוך; גורם החינוך, הבטחת מינימום הכנסה. אילו היינו מוכזים את כל
הנושאים האלה ביד אחת, במסגרת גג אחד, אפשר היה להגיע לפתרון בעיות.
לי נראה שהמבנה הפונקציונלי הקיים אינו יכול לפתור את בעיות המצוקה
לטווח ארוך.

1. א. שמחתי לשמוע שאתה חומך בהקמת
משרד לרווחה סוציאלית. באיזו תוכנית
אתה חומך? האם בזו של ועדת האוזנר? אם לא - באיזו?

מ. פרידמן:

ב. אני רואה את ועדת השרים לעניני
רווחה כחשובה ממשהל הטוב של הממשלה לנסוח לבצע את המלצות
ועדת כץ, שהעיקרית מביניהן היחה - הקמת משרד לרווחה סוציאלית. קיבלתי
נושם שהייעוד העיקרי של ועדת השרים הוא לפעול לקראת הקמת משרד כזה.
ושאלתי, האם באמת ועדת השרים רואה יעד זה כאחד הייעודים המרכזיים, ואם
כן - מה היא עושה לקראת ביצועו?

2. האם יש לוועדת השרים חקציב עצמאי

נפרד כדי לתמוך ביוזמות שונות? מאיפה, למשל, יבואו החקציבים, לביצוע
הצעת משרד החינוך והתרבות בסכום שאושר?

כמו בכל תוכנית ממשלתית, החקציב
יבוא מן האוצר.

השר ש. הלל:

האם יש החלטה מוסכמת של האוצר,
שוועדת השרים יכולה לקציב לפעולה זו

מ. פרידמן:

או אחרת? אם כן - מה הסכום?

3. ידוע לי שיש יוזמה באוניברסיטת

חיפה להביא מנהיגים קהילתיים מאזור הצפון למכינה, כדי ללמוד לחנך
ראשון. בקשתם מהוועדה היחה צנועה - 50,000 לירות. היכן עניין זה עומד?

1. האם ועדת השרים לעניני רווחה נתנה
אח דעתה לנושא המכונה - תכנון המשפחה?

י. בארי:

אם כן, האם הוסקו מסקנות כלשהן?

דרך אגב: הייתי מבקש מהיושבת-ראש

להעלות את נושא תכנון המשפחה באחת הישיבות הבאות של הוועדה, במסגרת
הדיונים במדיניות הסעד והרווחה, ביחוד צרכי תוכנית רדיו מסויימת,
שודרה בשבת, בה השתתף גם מנכ"ל משרד הסעד.

2. בהנחה, שכולנו מודעים לה, שמדינת

ישראל איננה בעלת אמצעים ומשאבים לספק את כל הצרכים של החברה, גם לא
את הצרכים שלכאורה צריך היה לספק לחברת המצוקה, האם קבעה הוועדה סדר
קדימויות כלשהו, מתוך הערכה מהו שורש הבעיה או מהי הבעיה האקוטית
ביותר של חברת המצוקה ומה קודם למה?

בקשר למועצה הציבורית: האם היא הוקמה?

ג. כהן:

כן.

השר ש. הלל:

אינני זוכר מה בדיוק היו הנימוקים
להקמת המועצה הציבורית, אינני יודעת

לשם מה היא דרושה, כי האמת היא שמועצה כזאת לא תעזור, אבל אולי תפריע,
כי דברים מיותרים בשטח עלולים להפריע, והיה כדאי לשקול עוד פעם את
ההמלצה הזאת של ועדת כץ.

ג. כהן:

באיזו מידה הועלה בדיוני ועדת

השרים הנושא של הקדמת גיל חינוך חובה בשנה? אני כשלעצמי רואה בזו
פתרון הרבה יותר רציני מאשר הוספת שתי שנות חינוך חובה למעלה. בעולם
יש היום מסקנות ברורות בעניין זה, שככל שמקדימים בחינוך - לא כל שכן
אצלנו - יכולים להקנות ביתר קלות והצלחה את כל התכונות והכישורים, שקשה
יותר להקנות אותם אחר כך. הקדמת חינוך החובה בשנה עוזרת לפתור גם בעיה
נוספת: כאשר אתה מקדים בשנה את החינוך, אתה משחרר משפחות בווכות ילדים
מטיפול בעוד ילד בבית, שלא לדבר על כך שזה משחרר יותר נשים לעבודה,
היכולות לצאת לעזור לפרנסת הבית, וכמו כן זה משחרר כוח עבודה של מורות,
אחיות, העוזרות טוב לבעיה מצידה השניה. אני גם רואה בפתרון של הפנימיות -
לא כפי שהן כיום, אלא בצורה מהפכנית - את הפתרון היסודי לבעיה, עם כל
האכזריות שבניחוק הילד מן הבית, כי למעשה קיים כבר היום ניתוק חמור בין
ההורים והילדים בבית, והניתוק על ידי הימצאות הילד בפנימיה - שאינה
רחוקה מן הבית, שבשבתות יכול הילד לנסוע הביתה - הוא פחות אכזרי מן
המצב הקיים.

כשאנחנו מדברים על קדימויות רעל

אוחו החומר הזקוק לשירותי רווחה, אנחנו מדברים בדרך כלל על עיירות הפיתוח.
אבל אני חושבת שהרבה מאד מאלה שזקוקים לשירותי הרווחה נמצאים לאו דווקא

ג. כהן:

בעיירות הפיתוח, אלא בשכונות, בפרברים בערים הגדולות, ומצבם הרבה יותר חמור ממצבם של אלה בעיירות הפיתוח, מפני שהאנשים בעיירות הפיתוח קיבלו לפחות קדימות של יחס - אם לא קדימות הלכה למעשה - אבל בשכונות ובפרברים הם לא קיבלו אפילו יחס.

אנחנו יודעים שלא היחה בעולם חברה כמו החברה היהודית בגולה, שבה לא היה רעב ללחם. איך פתרו זאת? גם על ידי כך שזו היחה חברה דתית, שעל פי הדת נצטוותה לתת צדקה, אך נוסף לכך גם על ידי ארגון החברה כולה, מלמטה, לסיוע לנזקק. אני יודעת שאי אפשר לדרוש את זה מהמדינה, כי באופן פורמלי מוכרחה המדינה לחלק באופן שווה לכולם. המדינה גם לא חלץ לבדוק מה חסר. לפעמים לא כסף חסר לאדם, לפעמים חסר לו כבוד. הבעיה היא לא רק חברה עניה, אלא גם חברה מחוסכלת, ההופכת להיות טעונה טיפול. באיזו מידה ויחרנו כבר על המסגרת העממית של עזרה קהילתית, משפחתית, חברתית לטעוני טיפול? באיזו מידה הכל ממוסד מלמעלה?

היו"ר ח. גרוסמן:

הייתי חברה בוועדה ואש הממשלה לילדים ובני נוער במצוקה מתחילתה ועד סופה. נכון אמה חברה-הכנסת נמיר שבדרך כלל מתיישנים הנתונים עד שמסיימים עבודה מסוימת, גם ועדה זו הסתמכה על נתונים סטטיסטיים של 1969, סיכמה את עבודתה ב-1971/72, והיום כבר 1974. יחד עם זאת מילאה ועדה זו, לפי הכרחי, חפקיד חשוב, כי היא העלתה על השולחן את הבעיה במלוא היקפה.

ח. שמעוני:

"הפנתרים" העלו אותה, לא הוועדה.

היו"ר ח. גרוסמן:

הוועדה שכנעה ביחס להיקף אוכלוסיית המצוקה. ישבו שם כל מיני אנשי אוניברסיטה שידעו את החומר, הגישו חומר ושכנעו שהחומר שהגישו הוא נכון, כי היו כאלה שכפרו בהיקף הבעיה.

האם ההמלצה המרכזית היחה הקמת משרד לרווחה? אני מפקפקת אם דבר זה ניתן לביצוע. אם משרד לרווחה, אז צריך לבטל את המשרדים האחרים, או שמשרד זה יהיה משרד המשרדים של שירותי הרווחה למיניהם, ואז צריך לאחד לפחות שישה-שבעה משרדים תחת בג אחד. לפי עניות דעתי הדבר אינו ניתן לביצוע.

האם החשובה של ועדת השרים היא החשובה הממצה? יש לי הרבה סימני שאלה, וראית, אדוני השר, שהיחה פה מבוכה כללית, כי מצד אחד אנחנו מבינים את הקשיים שבהקמת משרד רווחה, שצריך להקיף את כל בעיות הרווחה שהן מגוונות כל כך, אך מצד שני איננו רואים שוועדת שרים, עם כל הרצון הטוב, זו החשובה. ועדת השרים לעניני רווחה היא עוד ועדת שרים בנוסף על אלה שכבר קיימות לענינים שונים. האם לוועדת השרים יותר סמכויות מאשר לכל ועדת שרים אחרת? היינו רוצים שכך זה יהיה לפחות.

טוב היחה עושה הוועדה לו היחה קובעת לעצמה תקופת נסיון, של שנה נניח, שלאחריה תבדוק מה הצליחה לבצע בחחום הייעדים שהציבה לעצמה. ונראה לי שעליה להחליט מהן שלוש הבעיות המרכזיות שבהן היא צריכה לטפל, כי מספר הבעיות ששמענו עליהן הוא רב מדי. לא הייתי אומרת שהוועדה צריכה להתרכז סביב שלוש הבעיות שעליהן דיבר חבו-הכנסת זיידל, כי למעשה כל המלצות ועדת כץ סובבו סביבן. כי מהם הקריטריונים לעוני? - רמת השיכון, הצפיפות לחדר; רמת הכנסת ההורים, בעיקר זו של האב; והבטחת מינימום הכנסה לנפש. אם פתחנו בעיות אלה, פתחנו למעשה את כל בעיית המצוקה במדינה. אבל לכל הבעיות האלה יש דברים ספציפיים; וטוב היחה עושה הוועדה אם היחה מציבה לעצמה שלושה יעדים קונקרטיים מאד. לדוגמה - פנימיות לילדים ונוער.

מאד היינו רוצים, שבשלב הבא של פגישתנו נשמע חשבות להערוה וגם נוכל לומר, שהשר הלל הביא לפנינו, בשם ועדת השרים לעניני רווחה, תוכנית קונקרטית בשלבים לחקופה מסוימת. אמנם קשה להתחיל בפעולה דווקא בחקופה כל כך קשה מבחינה כלכלית, אבל מי יודע אם איננו עומדים בפני חקופות קשות מזו, כאשר לא נדבר על מבני ציבור, אלא על בעיית אבטלה, חס וחלילה.

אני מאד מחשיבה את הפגישה שהיחה - חשבותי שיהיו נוכחים בה לפחות המנהלים הכלליים של שני המשרדים, שהדבר נוגע להם בראש וראשונה - וניפגש שנית בקרוב.

הישיבה נועלה בשעה 13.00